

УДК 636.082.34

ТАЪСИРИ РЕТСЕПТҲОИ ГУНОГУНИ ХҶРОКАИ ОМЕХТА БА ТАРКИБИ ХИМИЯВИИ ГҶШТ ВА РАВГАНИ ДУМБАИ ҚҶЧҚОРЧАҲОИ ЗОТИ ҲИСОРҶ
Эсанов С.Т.

Донишгоҳи давлатии Данғара

Калимаҳои асосӣ: қҶчқорчаҳо, хҶронидан, хҶрокаи омехта, таркиби химиявӣ, гҶшт, равгани думба.

Дар марҳилаи ҳозираи рушди ҷомеа вазифа аз он иборат аст, ки аҳолиро бо маҳсулоти ғизоии босифату аз ҷиҳати биологӣ беҳатар таъмин намоем.

Гӯсфандони ҳисорӣ зоти калонҷуссаи гӯсфандони самти маҳсулнокиашон гӯштию равганӣ мебошанд. Ҳадафи асосии аз парвариши гӯсфандони зоти ҳисорӣ ба даст овардани гӯшт ва равгани думба аст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон талабот ба гӯшти гӯсфанд зиёд аст ва аҳоли ба он тавачҷӯҳи хоса зоҳир менамояд, зеро гӯшти гӯсфанд маҳсулоти пурбаҳои ғизоӣ буда, таъми аъло дорад. Барои одамон, равгани думба аҳамияти хеле муҳим дорад ва аз рӯйи таркиби химиявӣ ва арзиши биологӣ ҳамто надорад [1].

Гӯшти гӯсфанд маҳсулоти ғизоии арзишноқ мебошад. Аз ҷиҳати миқдори сафеда ва аминокислотаҳои ивазнашаванда, витаминҳо ва моддаҳои минералӣ он аз гӯшти гов кам нест ва ҳатто аз ҷиҳати калорияноқӣ аз он бартарӣ дорад. Равгани гӯсфанд миқдори камтарин холестерин дорад - моддае, ки ба рушди фаромӯшотирӣ (атеросклероз) мусоидат мекунад. Шояд ин далели он аст, ки дар байни халқҳои, ки бештар гӯшти гӯсфандро истеъмол мекунанд, қариб ягон бемории атеросклероз мушоҳида намешавад. Гӯшти гӯсфанд дорои намакҳои калий, натрий, магний, оҳан, руҳ, йод ва ғайра, инчунин витаминҳои гуруҳи В, РР мебошад. Гӯшти барра ва гӯсфандҳои ҷавон маҳсулоти лазиз ва парҳезӣ мебошанд [2].

Арзиши ғизоии гӯшт ва равгани думба асосан аз рӯйи таркиби химиявии онҳо муайян карда мешавад. Муайян гардидааст, ки омилҳои асосие, ки аз он сатҳи маҳсулноқӣ, таркиби маҳсулот ва дар маҷмӯъ таъбиқи потенциали генетикии маҳсулнокии ҳайвонот вобаста аст, шароити хҶронидан мебошад [3, 6].

Истифодаи усулҳои муосири технологӣ ҳангоми омода кардани хҶроқҳо ба хҶронидан, хусусан хҶроқҳои серғизо (концентратӣ), аз ҷумла тайёр кардани маҳсулоти иловагии корхонаҳои коркард, имкон медиҳад, ки на танҳо таркиби химиявӣ ва арзиши ғизоии онҳо беҳтар гардад, балки самараи истифодабариишон баланд бардошта шавад [4,5,7].

Дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон то ҳол тадқиқот оид ба кор карда баромадани ретсептҳои хҶроқи омехтаи ба шароити ҷумҳурӣ мувофиқ барои гӯсфандон гузаронда нашудааст. Бинобар ин, кор карда баромадани ретсептҳои самарабахши х ретсептҳои хҶроқи омехта барои фарбеҳ кардани қҶчқорчаҳои зоти ҳисорӣ дар ҷароғоҳҳои тирамоҳӣ мубрам буда, аҳамияти зиёди илмӣ ва амалӣ дорад. Ин барои омӯзиши масъалаи мазкур асос гардид. Дар робита ба ин, ҳадафи тадқиқоти мо омӯзиши таъсири ретсептҳои гуногуни хҶроқи омехта ба таркиби химиявии гӯшт ва ӯ намудем. Пеш аз оғози таҷриба, дар асоси таркиби воқеии химиявӣ, истеъмолшай ва арзиши ғизоии алафи ҷароғоҳҳои тирамоҳӣ аз хҶроқҳои маҳаллӣ, барои фарбеҳ кардани қҶчқорчаҳо ретсептҳои хҶроқи омехта тарҳрезӣ намудем (ҷадвали 1).

Аз ҷиҳати арзиши ғизоии энергетикӣ, хҶроқаҳои омехта тақрибан якхела буданд, фарқиат дар маҷмӯъ ва таносуби хҶроқҳо аст. Миқдори моддаи хушк, қанд, крахмал ва макроэлементҳо дар ретсептҳои гуногуни хҶроқаи омехта тақрибан якхела буд. Дар ретсепти № 3, нисбат ба ретсептҳои №1 ва №2 миқдори протеини хом мутаносибан 4,77 ва 9.88%, равған - 9.97 ва 3.93% зиёд мебошад.

Ҷадвали 1. - Таркиб ва ғизонокии ретсептҳои хҶроқаи омехта

Нишондиҳанда	Рақами ретсепт		
	1	2	3
Таркиб, бо % аз вазни омехта:			
ҷуворимаққа	25	25	25
ҷав	30	30	30
сабуси гандум	28	28	23

кунҷораи пахта	15	-	10
кунҷораи зағир	-	15	10
намаки ошӣ	1,3	1,3	1,3
иловаҳои минералӣ	0,7	0,7	0,7
Дар 1 кг мавҷуд аст:			
ВХС	1,03	1,05	1,07
ВХЭ	1,01	1,02	1,04
моддаи хушк, кг	0,85	0,85	0,86
протеини хом, г	155,0	147,8	162,4
протеини ҳазмшаванда, г	112,7	105,4	118,6
равған, г	36,1	38,2	39,7
клетчатка, г	69,0	66,9	68,1
крахмал, г	293,7	294,6	295,2
қанд, г	32,4	28,1	31,3
намаки ошӣ, г	13,0	13,0	13,0
калтсий, г	1,73	1,70	1,74
фосфор, г	5,97	5,79	5,88
магний, г	5,03	4,91	2,33
сулфур, г	2,07	2,15	1,94
оҳан, мг	157,9	156,7	160,2
мис, мг	7,62	8,45	7,13
руҳ, мг	39,81	40,19	39,44
манган, мг	37,03	36,52	33,91
кобалт, мг	0,24	0,24	0,25
йод, мг	0,64	0,64	0,60
каротин, мг	2,65	2,65	2,48
витамины Д (калтсиферол), ЧИ	0,84	0,78	1,08

Таҷрибаи илмӣ-хоҷагӣ дар хоҷагии кооперативии "Сомонҷон"-и ноҳияи Данғара аз 19 сентябр то 21 ноябри соли 2020 гузаронида шуд. Барои таҷриба тибқи принсипи ҷуфтҳои аналогӣ 4 гурӯҳи кўчқорчаҳои 6-моҳаи зоти ҳисорӣ интиҳоб карда шуданд. Таҷриба 62 рӯз давом кард.

Ратсионе, ки ба гўсфандони гурӯҳи 1-уми назоратӣ дода шуд, ба аксарияти хоҷагиҳои ҷумҳурӣ қабулшуда мувофиқат мекунад, ба онҳо илова ба алафи чарогоҳ бедаи юнучка ва ярмаи чав дода шуд. Ба ратсиони кўчқорчаҳои гурӯҳҳои таҷрибавии 2, 3 ва 4, ба ҷои ярмаи чав, мутаносибан аз рӯйи гурӯҳҳо, ретсептҳои хўроки омехтаи №1, №2 ва №3 дохил карда шуд (ҷадвали 2).

Ратсиони хўронидани гўсфандони ҳамаи гурӯҳҳо аз рӯйи сатҳи ғизои энергетикӣ амалан яхела буд ва ба меъёрҳои хўронидани Институти умумироссиягии чорводорӣ (2003) мувофиқат мекард. Барои мувозинат кардани ратсионҳои кўчқорчаҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ аз рӯйи миқдори микроэлементҳо, намакҳои онҳо ба хўроки омехта илова карда шуданд. Миқдори протеини хом дар ратсиони кўчқорчаҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ 7.20-9.98%, протеини ҳазмшаванда - 4.51-8.38%, равған - 6.51-12.70% ва қанд - 20.4-24.0% зиёд ва клетчатка - 7.42-7.58% назар ба ратсиони гўсфандони гурӯҳи назоратӣ кам аст.

Консентратсияи воҳиди хўрокии энергетикӣ дар моддаҳои хушки ратсиони кўчқорчаҳои гурӯҳҳои таҷрибавии дар ҳудуди аз 0,81 то 0,83 буд. Миқдори протеини ҳазмшаванда дар як воҳиди хўрокии энергетикӣ дар гурӯҳи якум 90,8 г, гурӯҳи дуюм 99,4 г, гурӯҳи сеҷум 96,9 г ва дар гурӯҳи чорум 100,0 г буд.

Бо мақсади омўзиши таъсири ретсептҳои хўроқҳои омехтаи тадқиқшаванда ба таркиби химиявии гўшт ва равғани думба пас аз забҳ, намунаи онҳо аз ҳар гурӯҳ аз 5 сарӣ кўчқор гирифта шуд. Натиҷаҳои омўзиши таркиби химиявии гўшт ва равғани думба дар ҷадвали 3 нишон дода шудаанд. Дар байни чорвои гурӯҳҳои гуногун аз ҷиҳати миқдори хокистар дар гўшт фарқият мушоҳида нашудааст.

Ҷадвали 2. - Ратсионҳои хўронидани якшабонарўзаи кўчқорчаҳо

Нишондиҳанда	Гурӯҳ			
	1-ум	2-юм	3-юм	4-ум
Хўрок, кг:				
алафи чарогоҳ	2,68	2,68	2,68	2,68

бедаи юнучка	0,58	0,58	0,58	0,58
ярмаи чав	0,5	-	-	-
хӯроки омехтаи ретсепти № 1	-	0,5	-	-
хӯроки омехтаи ретсепти № 2	-	-	0,5	-
хӯроки омехтаи ретсепти № 3	-	-	-	0,5
Дар ратсион мавҷуд аст:				
ВХС	1,73	1,67	1,68	1,69
ВХЭ	1,88	1,83	1,84	1,85
моддаи хушк, г	2,26	2,25	2,25	2,26
протеини хом, г	262,6	285,1	281,5	288,8
протеини хазмшаванда, г	170,7	182,0	178,4	185,0
равған, г	61,4	65,4	66,7	69,2
клетчатка, г	686,3	635,4	634,3	634,9
крахмал, г	261,0	168,3	168,8	169,1
қанд, г	61,3	76,0	73,8	75,4
намаки ошӣ, г	13,0	13,0	13,0	13,0
калтсий, г	24,71	25,22	25,21	25,21
фосфор, г	6,35	7,33	7,24	7,24
магний, г	4,18	6,04	5,98	5,98
сулфур, г	3,79	4,27	4,31	4,31
оҳан, мг	244,6	295,5	294,9	294,9
мис, мг	11,43	13,19	13,60	13,60
руҳ, мг	43,96	49,66	49,85	49,85
манган, мг	20,34	33,01	32,75	32,75
кобалт, мг	0,31	0,36	0,36	0,36
йод, мг	0,28	0,53	0,52	0,52
каротин, мг	71,4	72,7	72,7	72,7
витамины Д, ЧИ	237,1	237,5	237,5	237,5

Бояд қайд кард, ки фарқияти байни гурӯҳҳо дар таркиби химиявии гӯшт аз ҷиҳати оморӣ ночиз буд. Арзиши энергетикӣ гӯшти кӯчқорҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ нисбат ба гӯшти ғусфандони гурӯҳи назоратӣ 8,6-13,6 кҶ зиёд буда, дар гӯшти ғусфандони гурӯҳи 4-уми таҷрибавӣ ҳадди аксар буд.

Тадқиқи таркиби химиявии равғани думба нишон дод, ки аз рӯи миқдори об, сафеда ва хокистар байни гурӯҳҳои назоратӣ ва таҷрибавӣ тафовути ҷиддӣ вучуд надорад. Дар равғани думбаи кӯчқорҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ 0.33-0.42% моддаи хушк, 0.29-0.36% равған ва 0.04-0.05% сафеда зиёдтар буд. Арзиши энергетикӣ равғани думбаи кӯчқорҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ нисбат ба гурӯҳи назоратӣ 11.9-14.9 кҶ зиёд буд.

Маълумоти ҷадвали 3 нишон медиҳанд, ки дар ҷароғоҳҳои тирамоҳӣ ду моҳ фарбеҳ кардани кӯчқорҳо имкон дод, ки аз ҷорвои ҳамаи гурӯҳҳо гӯшти хушсифат ба даст оварда шавад. Дар таркиби химиявии гӯшти кӯчқорҳои гурӯҳҳои назоратӣ ва таҷрибавӣ каме фарқият вучуд дошт.

Гӯшти ғусфандони гурӯҳҳои таҷрибавӣ нисбат ба гӯшти ғусфандони гурӯҳи назоратӣ нисбатан камтар об ва бештар моддаи хушк, сафеда ва равған дошт. Миқдори моддаи хушк дар гӯшти кӯчқорҳои гурӯҳҳои таҷрибавӣ 0,27-0,41%, сафеда - 0,05-0,09%, равған - 0,20-0,31% зиёд ва об 0,27-0,41% камтар аз гӯшти гурӯҳи назоратӣ буд.

Аз маълумоти бадастомада бармеояд, ки дар гӯшти ғусфандоне, ки ба онҳо хӯроки омехта дода шуда буд, 0,27-0,41% моддаи хушк, 0,05-0,09% сафеда, 0,20-0,31% равған ва арзиши энергетикӣ гӯшти онҳо 8,6-13,6 кҶ, дар равғани думба бошад, мутаносибан, 0.33-0.42; 0.04-0.05; 0,29-0,36% ва 11,9-14,9 кҶ нисбат ба гӯшт ва равғани думбаи ғусфандоне, ки ярмаи чав хӯрда буданд, бештар буд.

Ҷадвали 3. - Таркиби химиявии гӯшт ва равғани думба, %

Нишондиханда	Гурӯҳ			
	1-ум	2-юм	3-юм	4-ум
Гӯшт				

Об	68,12±0,44	67,79±0,38	67,85±0,51	67,71±0,47
Моддаи хушк	31,88±0,26	32,21±0,22	32,15±0,32	32,29±0,28
Сафеда	14,55±0,21	14,62±0,17	14,60±0,27	14,64±0,25
Равган	16,47±0,32	16,74±0,29	16,67±0,35	16,78±0,37
Хокистар	0,86±0,01	0,85±0,01	0,88±0,02	0,87±0,01
Арзиши энергетикӣ 100 г гӯшт, кҶ	890,9±71,4	902,6±62,9	899,5±68,3	904,5±76,5
Равгани думба				
Об	5,96±0,12	5,54±0,15	5,60±0,09	5,51±0,14
Моддаи хушк	94,07±0,54	94,46±0,63	94,40±0,42	94,49±0,61
Сафеда	1,86±0,07	1,91±0,05	1,90±0,06	1,91±0,08
Равган	92,06±0,49	92,41±0,60	92,35±0,51	92,42±0,73
Хокистар	0,15±0,01	0,14±0,01	0,15±0,01	0,16±0,01
Арзиши энергетикӣ 100 г равган, кҶ	3615,8±85,2	3630,3±73,6	3627,7±90,4	3630,7±96,1

Умуман, истифодабарии хӯроки омехта барои фарбеҳкунии кӯчкорчаҳои зоти хисорӣ, сарфи назар аз он, ки фарқияти байни гурӯҳҳо барои аксари нишондиҳандаҳо аз ҷиҳати омӯри ночиз буд, таркиби химиявӣ гӯшт ва равгани думбаро беҳтар менамояд.

АДАБИЁТ

1. Алиев, Г.А. Хозяйственные и биологические особенности молодняка гиссарской и таджикской пород овец при различном кормлении в стойловый период / Г.А. Алиев // Избранные научные труды. – Душанбе, 2005. – С. 241-250.
2. Бейсембаев, Г.С. Международная система квалификации баранины / Г.С. Бейсембаев, К.У. Медеубеков, А.К. Смагулов, Б.А. Рекалдиев, С.К. Глюбердиев // Материалы Международной научно-практической конференции по проблемам ветеринарии и животноводства, посвященной 100-летию профессора М.А. Ермекова.- Алматы, 2006.- С. 213-215.
3. Двалишвили, В.Г. Структура рациона для интенсивного выращивания и откорма молодняка овец романовской породы / В.Г. Двалишвили // Farm animals. - 2013.- №3-4.- С. 96-101.
4. Корнейченко, В.И. Комплексная оценка и разработка новых методов повышения качества кормов, производимых на территории Оренбургской области / В.И. Корнейченко, Д.М. Муслумова, М.Я. Курилкина // Вестник мясного скотоводства. - 2012. - № 2 (77). - С. 111-113.
5. Рахимжанова И.А. Продуктивные и мясные качества молодняка крупного рогатого скота при использовании в рационе кавитированных концентратов / И.А. Рахимжанова, А.С. Байков, Н.М. Ширнина, Б.Х. Галиев // Известия Оренбургского государственного университета.-2020.-№ 6 (86).- С. 275-280.
6. Сеитов, М.С. Содержание, кормление и сравнительная оценка показателей роста бычков разных генотипов / М.С. Сеитов, Т.Т. Левицкая // Известия Оренбургского государственного университета.- 2021.-№ 1 (87).- С. 256-260.
7. Ширнина, Н.М. Подготовка кормов с применением технологии кавитирования, способствующих повышению продуктивности молочных коров (обзор) / Н.М. Ширнина, Б.Х. Галиев, И.А. Рахимжанова, А.С. Байков // Известия Оренбургского государственного университета. - 2021. - № 4 (90). – С. 266-270.

АННОТАЦИЯ

ВЛИЯНИЕ РАЗНЫХ РЕЦЕПТОВ КОМБИКОРМОВ НА ХИМИЧЕСКИЙ СОСТАВ МЯСА И КУРДЮЧНОГО САЛА БАРАНЧИКОВ ГИССАРСКОЙ ПОРОДЫ

В статье изложены результаты исследований по изучению влияния разных рецептов комбикормов на химический состав мяса и курдючного сала баранчиков Гиссарской породы. Установлено, что скармливание баранчикам Гиссарской породы комбикорма на осенних пастбищах способствовало улучшению химического состава мяса и курдючного сала.

Ключевые слова: баранчики, кормление, комбикорм, химический состав, мяса, курдючное сало.

ANNOTATION

INFLUENCE OF DIFFERENT COMBINE FODDER RECIPES ON THE CHEMICAL COMPOSITION OF MEAT AND CHICKEN FAT IN GISSAR BREED BARANCHIKS

The article presents the results of research to study the effect of different recipes of compound feeds on the chemical composition of meat and fat tailed of Hissar rams. It was found that feeding the Hissar ram with compound feed on autumn pastures improved the chemical composition of meat and fat tailed.

Key words: rams, feeding, compound feed, chemical composition, meat, fat tailed.

Сведение об авторе:

Эсанов Садриддин Тошмухаммадович - соискатель кафедры переработки сельскохозяйственной продукции и ветеринарии Дангаринского государственного университета. 735320, Таджикистан, г. Дангара, ул. Центральная, 24, Тел.: (+992) 909999846